

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Besøksstrategi

Sønstegård plante- og dyrefredningsområde

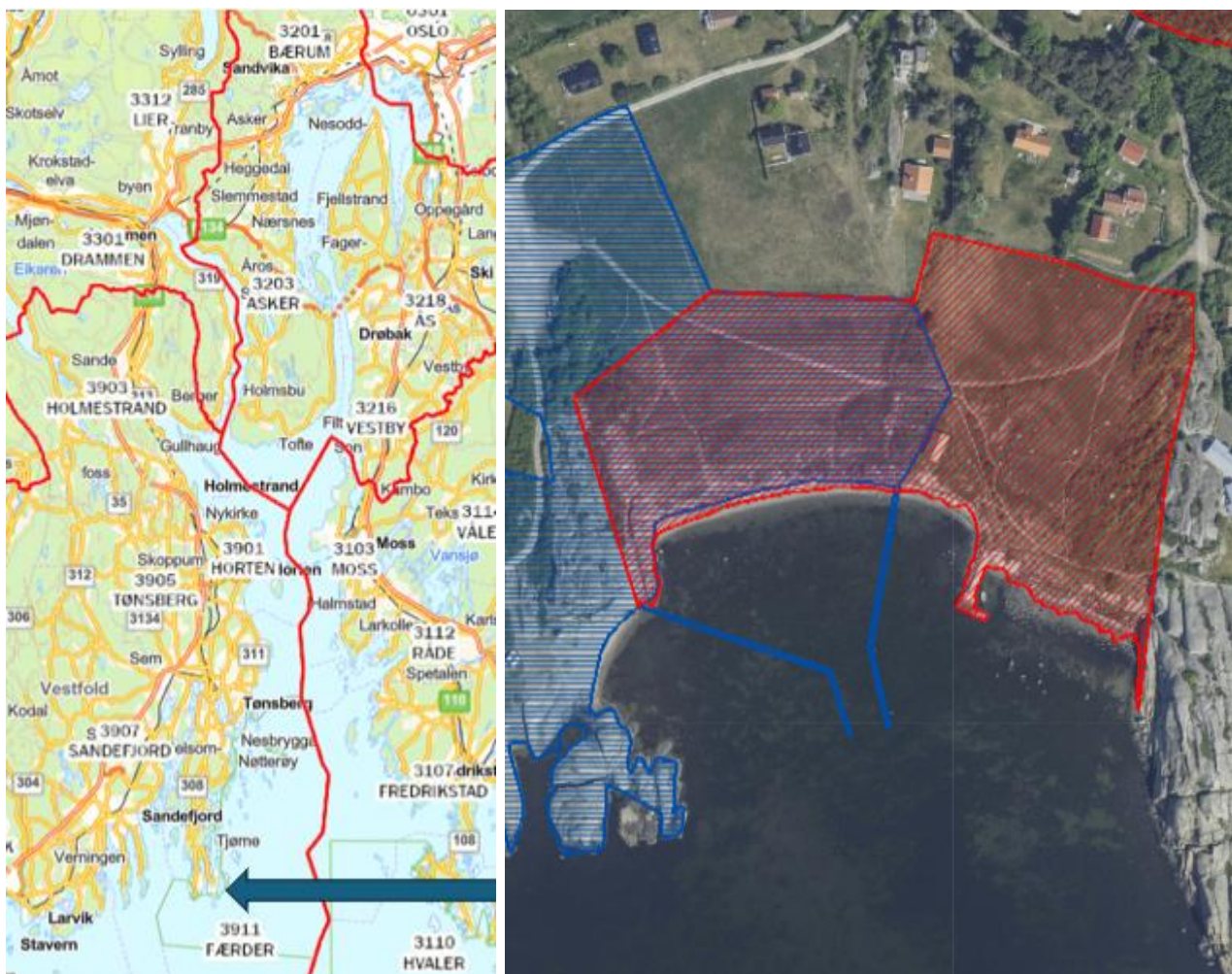

Innhold

1	Innledning	3
1.1	Formål.....	4
1.2	Kort om rammeverk	4
2	Kunnskapsgrunnlaget	5
2.1	Sårbare naturverdier	5
2.2	Reiselivet	5
2.3	Den besøkende	5
2.4	Annen relevant kunnskap	6
2.5	Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen	6
3	Mål og strategiske grep	8
3.1	Mål med besøksforvaltningen	8
3.2	Strategiske grep.....	8
4	Kommunikasjonsplan	9

1 Innledning

Sønstegård plante- og dyrefredningsområde skal bevare det rike og særegne plante- og dyrelivet knyttet til kalkrike tørrenger, sandstrand, tangvoller og strandkratt. Enga og stranda er verna med forskrift etter naturmangfoldloven. Området ligger helt sør på Hvasser i Færder kommune. Det brukes mye, hele året. Truede arter får mindre mulighet til å leve her hvis denne bruken ikke blir avgrenset.

Verneområdet er skravert rødt. Miljødirektoratet eier det som er skravert blått. Det er kjøpt for å være et friluftsområde for allmennheten. Parkeringsplassen helt til venstre ble laget der Oppegårdsveien møter Liaveien. Den ble avgrenset for å unngå parkering ut i enga og for å sikre enkel atkomst for dagsbesøkende med bil.

1.1 Formål

Informasjon og rettledning skal øke muligheten for at de truede artene kan fortsette å leve i verneområdet. Undersøkelse i 2024 viste at den mest uvanlige arten i verneområdet er nær halvert i antall på 10 år. Besøksstrategier skal vise hvilke tiltak som er nødvendige for å balansere naturverdier, den besøkende og næringen i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle interesser. Den dramatiske reduksjonen av matt heimaaur gjør det nødvendig å gjennomføre tiltakene forskerne tilrådte både i 2013 og 2024. Skilt og fysisk informasjon skal redusere bruk som ikke er gjennomtenkt i lys av denne kunnskapen for å opprettholde verneformålet.

1.2 Kort om rammeverk

Naturmangfoldloven og verneforskriften gir reglene for bruk, skjøtsel og tiltak som kan gjøres for å oppnå formålet. Verneforskriften finnes på Lovdata.no ved å søke «Sønstegård».

Friluftsløven krever at hver enkelt begrenser sin bruk av naturen dersom ferdselen vil skade miljøet. § 11 i loven begynner slik: «Enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn eller på sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eier, bruker eller andre, **eller påføre miljøet skade.**»

Statsforvalteren meldte oppstart av arbeid med forvaltningsplan 28.09.2022. Uttalelser til meldinga pekte på gjengroing, telting og annet tråkk som større belastninger på verneverdiene etter at kiterne har informert sine brukere om at tørrenga er for sårbar til å brukes som riggområde.

Arbeidet med forvaltningsplan ble utsatt, men status for matt heimaaur ble undersøkt fordi den kan regnes som indikator for de mest sårbare dyreartene. Resultatet av undersøkelsen tilsier at tiltak bør iverksettes uten å vente på en ferdig forvaltningsplan.

Besøksstrategien endrer ikke juridiske forhold. Den kan derfor ikke innføre ferdselsforbud, men den kan vise hvordan informasjon kan brukes til å gi brukere kunnskap om hvordan de kan bidra til å bevare naturverdier, i samsvar med friluftsløvens krav.

2 Kunnskapsgrunnlaget

Tjøme og Hvasser ble undersøkt av botanikere fra midten av 1800-tallet. De fant uvanlige arter. På 1900-tallet ble det registrert uvanlige insekter. Verneområdet er bare 23 dekar. Likevel er det registrert 40 truede arter av leddyr, karplanter og sopp. Kunnskapsgrunnlaget om natur og nåværende bruk, er godt.

2.1 Sårbare naturverdier

Insekter og sopp trenger ulike arter karplanter. Matt heimaur lever i tørrenga, se [artskart](#). Klippet til høyre er fra [artfakta.se](#) Den trenger varmt klima, jordrotteganger, en annen maurart og honningdugg fra bladlus. Den kritisk truede [storbladskjærerbie](#) lever også her. Foto

til venstre viser en hunn. Det er tatt av Arnstein Staverløkk, se [artsdatabanken.no](#).

Gjengroing med busker og noen problemarter, truer mange av planteartene. Tråkk i enga holder mange plantearter og jordrottene borte. For at de

mest truede insektartene skal kunne fortsette å leve på Sønstegård, må enga stelles med fjerning av busker, problemarter og med slått av og til.

2.2 Reiselivet og de besøkende

På Hvasser brukes svært mange hytter intensivt fra påske til august. Parkeringsplassen er utgangspunkt for turer på stiene og veiene på Hvasser. Stranda og svabergene brukes til bading. Stranda er et godt utgangspunkt for kiting, fordi enga egner seg til å rigge utstyret. Vind og topografi legger til rette for gode seilforhold mange av dagene i året.

Det ble holdt norgesmesterskap i kiting tre ganger med utgangspunkt i verneområdet. De to siste gangene med dispensasjon fra verneforskriften, med stadig strengere vilkår. Det viktigste vilkåret for å spare enga ble ikke overholdt. Det har siden ikke blitt gitt unntak for noe arrangement i verneområdet. Vestfold kiteklubb har lagt inn slik informasjon på sin hjemmeside for å beskytte mot skadelig bruk: «**Rigging må skje i sivene/fjæra da enga/sletta der er fredet. Viktig at forbudet mot å benytte enga overholdes.**»

Camping og teltslagning er ikke tillatt, men forekommer.

Hovedstien har økt i bredde. Offroadsykling har blitt populært og stiene gir enkle utfordringer. Veiene på Hvasser er lite trafikkerte. Dette har gitt mange syklende selv om sykling ikke er tillatt i dette verneområdet.

Det forekommer at båter dras på land mellom sanddynene. Det er en liten belastning på naturmangfoldet, men en forsøpling av landskapet og brudd på verneforskriften. En enkelt båt kan friste flere til å gjøre det samme, og potensialet for stort omfang er til stede.

2.3 Annen relevant kunnskap

De mest truede insektene trenger jordrotteganger og noe åpen sand. Jordrottene tåler lite tråkk, verken av folk eller beitedyr. Derfor kan ikke enga beites.

Grøfta gjennom verneområdet er belastet med plantenæringsstoffer. Dette gir flere konkurransesterke arter vekstmuligheter. Det gjelder arter som takrør, brennensesle, bringebær, vassrørkvein og bjørnebær. Grøfta er utgangspunkt for gjengroing. Flere av disse artene har dominert i grøftevollen som ble lagt opp rundt nedre del av grøfta i 2005-2007. Jordbruket som la grunnlaget for de aktuelle rødlisteartene, brukte de fuktige og næringsrike arealene mest intensivt. Skjøtsel for å fremme de truede artenes levemuligheter, må etterligne slik bruk. Statsforvalteren vil restaurere gjengroende deler av området.

2.4 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

Fra 2013 til 2024 minket antall tuer av den mest truede maurarten fra 97 til 57. 3 av de 57 tuene ble funnet utenfor arealet som ble undersøkt i 2013. Flest tuer ble borte fra enga som ble slått hvert eller annethvert år. Slik skjøtsel innbyr til å bruke enga. Dette gir tråkk og jordpakking, en unødvendig belastning på artsmangfoldet. Insektforskerne har skrevet at beitedyr ikke bør brukes, fordi de bidrar til jordpakking. Forskerne advarer også mot tungt slåtteutstyr. Det har derfor blitt slått med tohjuls slåmaskin.

Det kan ikke utelukkes at slått direkte eller indirekte, ved å innby til økt bruk, og dermed tråkk, har hindret jordrottens graving og dermed gitt dårligere levekår for matt heimaaur.

Den inngjerda enga inntil verneområdet i nord, har beholdt slåttemarksarter, i 60 år. Den enga ble brent hver vår i mange år, og ble slått en gang etter at årlig brenning opphørte. Nitrogen ble tatt bort ved brenning omtrent som ved slått. Det er en del tjukke tuer av mose der. Raking ville holdt mosen i sjakk og ville gitt rom for ettårige slåttemarksarter, om enga hadde blitt drevet tradisjonelt. Erfaringen fra denne enga, viser at flerårige slåttemarksarter kan fortsette å prege enga, uten eller bare med svært sjelden slått. Det er påfallende at matt heimaur ikke har mer enn ei tue på denne delen av enga.

Færre tuer med matt heimaur, kan skyldes tilfeldig variasjon, men arten kan trolig beskyttes bedre ved strengere tiltak mot ferdsel. Det kan være markering med taugjerder av stiene, kombinert med oppslag av informasjon. Vesentlig sjeldnere slått vil ta bort jordpakking som skyldes høstinga og gi mindre fristende vilkår for tråkk i enga. Busker og andre problemarter bør dras opp med rot. Mose bør rakes vekk dersom det blir mye. Slike tiltak blottlegger sand, til nytte for mange insektarter og det åpner for ettårige slåttemarksarter.

.

3 Mål og strategiske grep

3.1 Mål med besøksforvaltningen

Det er et mål at området skal gi gode natur- og friluftslivsopplevelser samtidig som verneverdiene opprettholdes.

Antall tuer av matt heimaur brukes som indikator. Målet er å komme tilbake til minst like mange tuer som i 2013 innen 2035.

Stor bladskjærerbie og fagerknoppurt skal være vanlige arter.

Utenom stiene skal det ikke være synlig virkning av tråkk.

3.2 Strategiske grep

Antall stier skal reduseres og markeres med lave taugjerder som en fysisk informasjon om akseptert bruk, sammen med informasjon om skadene på naturmangfoldet. Det skal settes opp miniplakater.

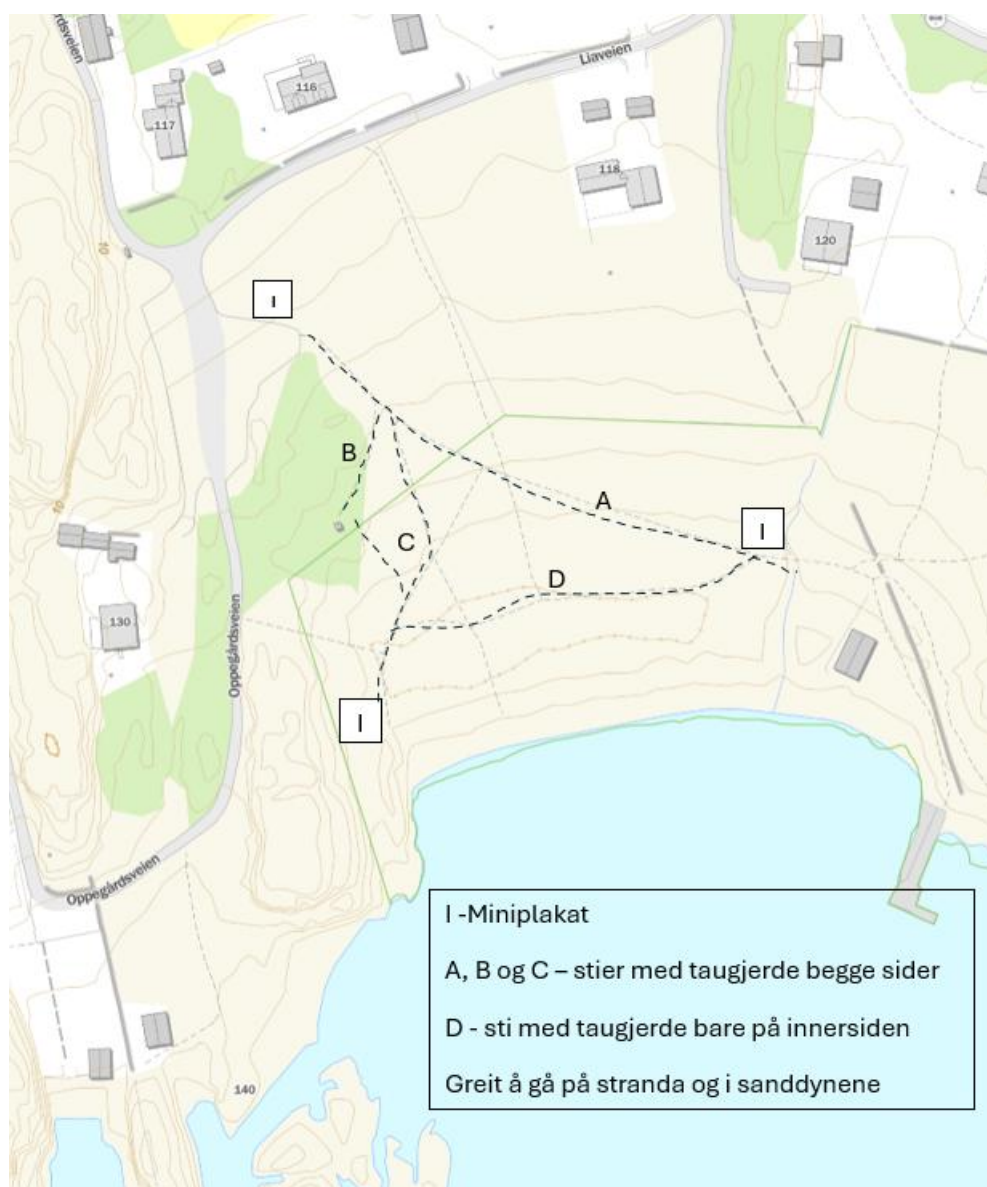
Arealet av tørreng utvides ved å fjerne gjengroingsarter fra utvalgte arealer. Eng opprettholdes ved å fjerne busker og problemarter ved behov. Slått gjøres sjelden for å unngå å invitere til ferdsel i eng. Inntil $\frac{1}{4}$ av nåværende slått areal kan slås ett enkelt år, med gjentakelse mellom hvert 5. til 10. år.

4 Plan for kommunikasjon og tiltak

Det settes opp miniplakater i begynnelsen av stiene og på stranda. Sammen med plakatene settes det opp piktogram for teltforbud. Plakatene skal vise til mer informasjon på Statsforvalterens hjemmeside.

Lave taugjerder på hver side av aksepterte stier viser hvor det er greit å gå.

Tiltakene skal være på plass før 1. mars 2026.

4.1 Tekst miniplakat

Velkommen til Sønstegård
plante- og dyrefredningsområde

Du ska itte trø i
graset

Her lever matt heimaaur
i flate tuer som dette.

Maurene og stor
bladskjærerbie

trenger planter, sopp og
andre små dyr. De tåler
tråkk i graset dårlig.

Foto Birgit Brosø

Bie samler pollen fra
fagerknoppurt Foto
Hanne Thoen

Storbladskjærerbie, en hann-bie
Foto Arnstein Staverløkk

Bli med på å ta vare på dyr og planter, trå ikke utafor stiene.

Les gjerne mer på Statsforvalterens nettside:

